

ห้องสมุดงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

242938

การสร้างพื้นที่ทางสังคมของชาวขมุในอำเภอเวียงแก่น
ภายใต้บริบทของการเป็นชายขอบ

ชญพงษ์ ลมอ่อน

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มีนาคม 2554

การสร้างพื้นที่ทางสังคมของชาวขมุในอำเภอเวียงแก่น
ภายใต้บริบทของการเป็นชายขอบ

ธนุพงษ์ ลมอ่อน

วิทยานิพนธ์นี้เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มีนาคม 2554

การสร้างพื้นที่ทางสังคมของชาวมุสลิมในอำเภอเวียงแก่น
ภายใต้บริบทของการเป็นชายขอบ

ธนพงษ์ ลมอ่อน

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
ศาสตราจารย์ ดร.ยศ สันตสมบัติ

.....กรรมการ
อาจารย์ ดร.วสันต์ ปัญญาแก้ว

.....กรรมการ
ดร.เสถียร ฉันทะ

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

.....อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
ศาสตราจารย์ ดร.ยศ สันตสมบัติ

.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
อาจารย์ ดร.วสันต์ ปัญญาแก้ว

28 มีนาคม 2554

© ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กิตติกรรมประกาศ

บนเส้นทางแห่งการเรียนรู้ที่ยาวนานและการเป็นนักศึกษาปริญญาโท สาขาการพัฒนาสังคมตลอด 5 ปีที่ผ่านมาของผู้ศึกษากำลังจะผ่านพ้นไปในช่วงฤดูร้อนของปี 54...เพื่อนหลายคนมักถามผู้ศึกษาว่า “เมื่อไหร่จะจบหรือจะสร้างบ้านอยู่ใน ม.ช. ไม่ไปไหนต่อเลยใช่ไหม” ผู้ศึกษาได้แต่ยิ้ม (ก็มันเขียนไม่ออก)...แต่อย่างน้อยเรื่องราวความรู้ ประสบการณ์และมิตรภาพที่ผู้ศึกษาได้เก็บสะสมมาตลอดช่วงเวลาแห่งการเรียนรู้ที่ผ่านมา แม้ว่าจะยาวนานแต่มันก็เป็นสิ่งมีค่าที่สำคัญไม่น้อยไปกว่าการได้เป็นมหาบัณฑิตด้วยเช่นกัน

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ คงไม่มีวันที่จะสำเร็จเป็นรูปเป็นร่างได้ (แม้อาจจะเขียนได้ไม่ดีนัก แต่ผู้ศึกษาก็ได้พยายามสู้เต็มที่แล้ว!) หากไม่ได้กำลังใจ ความช่วยเหลือและความเอาใจใส่จากผู้มีพระคุณที่อยู่รอบตัวผู้ศึกษา โดยบุคคลสำคัญท่านแรกที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จในครั้งนี้คือ ท่านอาจารย์ยศ สันตสมบัติ ผู้ซึ่งยอมรับเป็นประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ให้แก่ผู้ศึกษา ขอขอบพระคุณท่านอาจารย์เป็นอย่างสูงต่อคำสั่งสอน คำแนะนำทั้งในด้านทฤษฎีและการปฏิบัติ การสอนอ่าน Reading ซึ่งถือเป็นประสบการณ์อันมีค่าที่ท่านอาจารย์พยายามถ่ายทอดให้กับศิษย์ที่ไม่ค่อยได้เรื่องคนนี้ พร้อมกับยังให้โอกาส เวลาแก่ศิษย์เสมอ รวมถึงยังอดทน (ทนรอ) ติดตามถามไถ่ถึงว่าเมื่อไหร่ผู้เขียนจะส่งงานให้อ่านสักที “เดี๋ยวมันจะไม่จบ”

ขอขอบคุณท่านอาจารย์วสันต์ ปัญญาแก้ว ที่เป็นทั้งอาจารย์ที่ปรึกษาหารือ 49 กรรมการสอบวิทยานิพนธ์และอาจารย์พี่เลี้ยงในเวทีการนำเสนอความก้าวหน้างานวิจัย (สกว.) ตลอดจนถึงความรู้ที่ได้ถ่ายทอดไว้ในห้องเรียนและข้อเสนอแนะที่มีประโยชน์ต่อการนำไปปรับแก้ไขให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้ดีขึ้นตั้งแต่ช่วงสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณคณาจารย์ในสาขาวิชาการพัฒนาสังคมทุกท่านที่ช่วยชี้แนะ ถ่ายทอดวิชาความรู้ ประสบการณ์ต่างๆแก่ผู้ศึกษาด้วยความอดทนอดกลั้น ขอขอบคุณท่านอาจารย์อานันท์ กาญจนพันธุ์ ที่พยายามพร่ำบอกร่ำสอนในการมองความสัมพันธ์ทางสังคมนั้น ต้องมองอย่างหลากหลายและซับซ้อน อย่ามองอะไรเพียงสองด้านขวากับคำ เพราะจะทำให้ติดอยู่กับวังวนของกลุ่มตรงข้าม “ต้องยกระดับให้เป็นนามธรรม” (ผู้ศึกษาพยายามยกระดับที่ไรก็ยกไม่ค่อยขึ้นสักที) ขอขอบคุณท่านอาจารย์ภิญญา เพ็ญฟูสกุล ท่านอาจารย์จามะรี เชียงทอง ท่านอาจารย์ไพโรจน์ คงทวีศักดิ์ และท่านอาจารย์ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี ที่ได้ประสิทธิประสาทวิชาความรู้อย่างอดทนไม่เบื่อหน่าย เอาจริงเอาจังกับผู้ศึกษาและมิตรสหายปริญญาโทร่วมรุ่นรหัส 49 ที่แม้ในบางเวลาที่ทำตัวหน้าเขกหน้าก จากการแอบหลับ แอบกินขนม เสียงดัง เล่นเกมส์รวมถึงความเขลาของตัวผู้ศึกษาเองที่ยากต่อการทำความเข้าใจและเรียนรู้จนต้องอธิบายซ้ำหรือตีความให้ฟังหลายรอบ

ขอขอบคุณ ดร.เสถียร ฉันทะ ที่เสียสละเวลาการทำงานและต้องออกเดินทางไกลเพื่อมาทำหน้าที่เป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ให้กับผู้ศึกษาโดยไม่มีบ่น พร้อมกับการให้คำแนะนำดีๆ และความช่วยเหลือทุกครั้งที่ได้ไปพบเมื่อผู้เขียนเดินทางเข้าไปเก็บข้อมูลวิจัยที่อำเภอเวียงแก่น นอกจากนี้ก็ขอขอบคุณท่านอาจารย์สุริยา สมุทคุปต์ที่ได้ได้ถามถึงความก้าวหน้าในการเขียนวิทยานิพนธ์ของผู้ศึกษาเสมอมา พร้อมกับการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์การทำงานวิจัยของท่านอาจารย์ให้ฟังเพื่อเป็นข้อเสนอแนะแนวทางในการเขียนงานและเก็บข้อมูล รวมถึงท่านอาจารย์ยังให้ยืมหนังสือทั้งที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยของผู้ศึกษาและหนังสือสำหรับนำไปอ่านเพื่อให้เกิดกำลังใจในการเขียนงาน “คุณขนาดเขาจบแค่ชั้น ป.4 เขายังเขียนหนังสือได้เป็นเล่มๆ ได้รางวัลชนะเลิศด้วย เราเรียนมาขนาดนี้ก็ต้องทำได้เหมือนกัน ค่อยๆ คิดพยายามเอา”

ขอขอบคุณพี่ชั้น (พี่อัญญา) ผู้เป็นเสมือนพี่สาวคนโตของผู้เขียนและนักศึกษาพัฒนาสังคมทุกคนที่ต้องคอยอดทนชี้แนะ จัดการดูแลความเรียบร้อยในการจัดเตรียมเอกสารต่างๆ รวมทั้งยังคอยกระตุ้นติดตามให้ผู้ศึกษามาสอบวิทยานิพนธ์ด้วยความเอาใจใส่และหวังดี ตลอดระยะเวลาที่ได้อยู่ร่วมกันมาในสาขาพัฒนาสังคมและตลอดไป

ขอขอบคุณท่านอาจารย์สายฝน สุเอียนทรเมธิ (พี่ฝน) อาจารย์รุ่งนภา เทพภาพ (พี่รุ่ง) อาจารย์พี่ที่คอยเป็นห่วงเป็นใยถามไถ่ให้คำแนะนำดีๆ แก่ผู้ศึกษา รวมถึงการให้โอกาสและประสบการณ์ที่ดีในการทำงานอันเป็นสิ่งที่หาได้ยากยิ่งนัก

ขอขอบคุณความมีน้ำใจ ความเมตตาของพี่น้องชาวขมุ หากไม่มีพวกท่านวิทยานิพนธ์เล่มนี้ก็คงจะไม่เกิด ขอขอบคุณสำหรับการให้ที่พักทุกคำคืน อาหารทุกมื้อ รอยยิ้ม การต้อนรับและการให้ข้อมูล การสอบถามด้วยความเต็มใจ ขอขอบคุณความมีน้ำใจของพี่น้องชาวขมุจากใจของผู้ศึกษาอีกครั้ง และภาพถั่วน้ำพริกที่แทบจะไม่เหลือ ข้าวเหนียวในกระบอกไม้และผักนึ่งจานเล็กๆ ที่แม่เฒ่าขมุท่านหนึ่งเดินนำมาให้ผู้ศึกษาทาน จะถูกผู้ศึกษาจดจำไปตลอด ขอขอบคุณที่ทำให้ผู้ศึกษารู้จักมองคนจากความรู้สึกภายในและทำให้เห็นค่าของคนที่ไม่อาจมองได้เพียงเปลือกนอก

ขอขอบคุณผองเพื่อนมิตรสหายร่วมรุ่นมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคมรหัส 49 ทุกคน ชิสเตอร์ พี่แจจ พี่ตอก พี่แปง พี่อ้อม พี่อ้อม กิ่งแก้ว ชินและพะเนง ที่ร่วมฝ่าฟันอุปสรรคได้ถกเถียงและเที่ยวเตร่ด้วยกันในบางโอกาส (ไปหาคลื่นที่ห้วยตึงเฒ่า!) ขอขอบคุณน้ำเสียงที่คอยปลอบ คอยให้กำลังใจ คอยซ้ำเติม คอยกอดกันและความช่วยเหลือกันทั้งยามสุขและทุกข์ในเรื่องเรียนตลอดระยะเวลา 4 ปีกว่าที่ผ่านมา ขอขอบคุณรุ่นพี่พัฒนาสังคมทุกคนกับมิตรภาพ ประสบการณ์ ความช่วยเหลือที่ผู้ศึกษาได้รับมา ขอขอบคุณเพื่อนเก่าแต่ไม่เคยลืมสมัยเรียน โรงเรียนวัดโนนทัยพายัพ (รุ่นปี 44) และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ลำปาง (รหัส 45) ทุกคนที่ช่วยแชร์ความคิด ถามไถ่ถึงสารทุกข์สุกดิบ และได้ร่วมเดินทางไปดูงานปีใหม่ขมุด้วยกัน (เอ็ม) แม้จากกันต้องเห็นคั่นหน้าจากการเดินก็ตาม!

ขอขอบคุณครอบครัวทศดิ่ง สำหรับความห่วงใยถามไถ่ที่มีให้กันเสมอ ขอขอบคุณกึ่งแก้ว (กึ่งกึ่ง!) สำหรับความรัก ความห่วงใย ความช่วยเหลือและกำลังใจที่มีให้กันเสมอมาและตลอดไป (ดีใจที่มีกึ่งเป็นเพื่อนเดินร่วมทาง) พร้อมกับขอโทษกับหลายสิ่งที่เคยทำให้เสียใจและผิดหวัง

และที่สำคัญที่สุดในชีวิตของผู้ศึกษา ขอกราบขอบพระคุณพ่อผู้เป็นแบบอย่าง ค่อยปกป้อง ดูแลห่วงใยครอบครัว ให้โอกาส สนับสนุนและเข้าใจผู้ศึกษามาโดยตลอด เช่นเดียวกับ แม่ผู้ค่อยเป็นห่วงเป็นใย ให้ความรัก ความอบอุ่น ดูแลลูกทั้ง 2 คนมาเป็นอย่างดีตลอด 27 ปีในชีวิตของผู้ศึกษา ได้รับมาและค่อยๆ ไป พร้อมทั้งคอยบ่นคอยสอนอยู่ตลอดเวลา แม้จะเป็นเรื่องที่ซ้ำไป ซ้ำมาจนผู้ศึกษาจำได้ แต่ทั้งหมดก็เพื่อต้องการให้ผู้ศึกษาได้ดี และบางครั้งมันก็ได้กลายเป็น แรงผลักดันให้ผู้ศึกษาลุกขึ้นสู้กลับมาเขียนงานอีกครั้งยามที่หมด ไฟและท้อ ขอขอบคุณพี่สาวคนเดียวของผู้ศึกษาที่ค่อยเป็นห่วง คอยแนะนำ คอยช่วยเหลือ คอยหาขนมอร่อยๆ มาให้ผู้ศึกษาได้กินตลอดเวลา และครอบครัวของผู้ศึกษาคงจะขาดสีสัน ไปเยอะหากไม่มีใบหน้าที่เป็นรอยยิ้ม เสียงหัวเราะ ความร่าเริงและความซุกซนของเด็กน้อยที่ตัวไม่น้อยอย่างน้องเพชร ขอขอบคุณที่ทำให้ผู้ศึกษามีวันนี้ ภูมิใจที่ได้เกิดมาเป็นลูกของพ่อและแม่ ดีใจที่ได้มีพี่สาวที่แสนดีและเหนือสิ่งอื่นใดผู้เขียนก็กราบขอโทษต่อสิ่งที่เคยทำผิดพลาดและในบางครั้งก็อาจทำให้รู้สึกเสียใจ สำหรับครอบครัว “ลมอ่อน”

สุดท้ายนี้ผู้ศึกษาขอขอบคุณ โครงการทุนวิจัยมหาบัณฑิต สาขามนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) รุ่นที่ 5 ประจำปี พ.ศ.2552 สำหรับทุนสนับสนุนในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ หากมีข้อผิดพลาด คลาดเคลื่อนเกิดขึ้นในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ประการใด มันคือความผิดพลาด ความสะเพร่าที่เกิดจากตัวผู้ศึกษาเอง ซึ่งมีได้ตั้งใจหรือต้องการให้เกิดขึ้นและผู้ศึกษาขอกล่าวคำว่า “ขอโทษเป็นอย่างสูง” มาไว้ ณ ที่นี้

ธนุพงษ์ ลมอ่อน

ที่ตนเองได้รับเพียงฝ่ายเดียว หากแต่ชาวขมุกลับพยายามที่จะปรับเปลี่ยน โด้ตอบและต่อรอง กับสถานการณ์ดังกล่าว เพื่อสร้างพื้นที่ทางสังคมและความมั่นคงในชีวิตให้ตนเอง ในลักษณะที่ หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าหรือปฏิเสธต่อต้านกับกลุ่มอำนาจต่างๆอย่างตรงไปตรงมา หากแต่พวกเขา กลับพยายามสร้างพื้นที่ทางสังคมผ่านการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์หรือนำเสนอตัวตนใหม่เพื่อใช้ในการ ปฏิเสธภาพลักษณ์ความเป็นอื่นที่ตายตัวซึ่งถูกสร้างขึ้นจากกลุ่มอำนาจต่างๆจนเกิดความเลื่อน ไหล ผสมกลมกลืน ไปตามบริบทเงื่อนไขของแต่ละกลุ่มแต่ละสถานการณ์ที่ชาวขมุต้องเผชิญ เช่น “ชาวขมุรักป่า” “นับถือพุทธศาสนา” เป็นต้น

แต่ในขณะเดียวกันชาวขมุเองก็มีได้ต้องการที่จะปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ เพื่อให้สามารถเข้ากับบริบททางสังคมในพื้นที่เพียงอย่างเดียว หากแต่พวกเขากลับพยายามที่จะ ผลิตซ้ำอัตลักษณ์และความเป็นชาติพันธุ์ของตนเองให้เป็นที่ประจักษ์และมีตัวตนมากขึ้นในพื้นที่ แห่งใหม่ด้วยเช่นเดียวกัน ซึ่งถูกแสดงให้เห็นผ่านทางพื้นที่ของการท่องเที่ยวและวัฒนธรรม เช่น ประเพณีปีใหม่ขมุ ดังนั้น การสร้างพื้นที่ทางสังคมของชาวขมุจึงมิได้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ที่ตายตัวหรือหยุดนิ่งแต่กลับมีความซับซ้อน เลื่อนไหลและเป็นพลวัต ซึ่งชาวขมุสามารถใช้ช่วงชิง ปรับตัว ต่อรองเพื่อให้เกิดความผสมกลมกลืน มีพื้นที่ทางสังคมและสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ดีขึ้น ภายใต้อาณัติที่ชาวขมุต้องเผชิญกับสภาวะความเป็นชายขอบ

Thesis Title	The Social Space Construction of Khamu in Wiang-Kaen District in the Context of Marginalization	
Author	Mr. Thanupong Lom-on	
Degree	Master of Arts (Social Development)	
Thesis Advisory Committee	Professor Dr. Yos Santasombat	Advisor
	Lecturer Dr. Wasan Panyagaew	Co-advisor

ABSTRACT

242938

This thesis is an attempt to understand that by what condition and under what situation that constructs the complicated marginalization process of a Khamu community in Wiang Kaen district, Chiang Rai province. It also looks at what strategies or practices the Khamu use in order to adapt, negotiate or reproduce identity and culture including creating the social space to get out of that process. This research employs the concept of marginality to make understanding the condition of being marginalized, excluded, and labeled as “other” from other powerful groups such as state and other ethnic groups whom the Khamu inevitably interact with under the economic system and modernization. It also uses the concept of social space construction to make sense with the practices of adaptation, retaliation, and negotiation of the Khamu under the marginalized condition.

This study has found that the process of marginalization is not constructed by the Khamu only, but it also happens following the inevitable interaction of them with other powerful groups of actor in the area. Those actors are the state and capitalists in a particular economic system and modernity in the area. Due to overlapped power relations, Khamu people are pushed into the condition of marginality and victimized by accusation and exclusion with several discourses such as “ethnic prejudice”, “otherness”, “risk for national security”, “alien”, “forest destroyer”, “underdeveloped”, and “gullible”.

This research has also come across that under the marginalization leading to insecure social space, the Khamu don’t give up to the victimized situation. Rather, they try to adapt, retaliate, and negotiate in this situation in order to create their social space and security in their

life by the way to avoid or deny direct encounter with the powerful groups. Furthermore, they try to create social space through the transformation and reproduction of identity in order to refuse the static image 'other' constructed by other groups of people; this has led to flexibility and assimilation of practices to suit in different situations and contexts. For example, they create the image of 'Khamu Forest Lover' and "practicing Buddhism"

However, the Khamu don't adapt their ethnic identity in order to accord with the society completely, but they try to reproduce identity and ethnicity to manifest and exist more apparently in the new space, particularly in tourism and cultural space of Khamu's New Year ceremony. Therefore, the Khamu's social space is not fixed, but rather complicated, fluid, and dynamic. They are able to contest, adapt and negotiate for assimilating themselves in the social space and to live the better life under the marginalization condition.

ญ

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ค
บทคัดย่อภาษาไทย	ณ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ช
สารบัญตาราง	๗
สารบัญภาพ	๘
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	3
1.3 คำถามการวิจัย	4
1.4 ทบทวนแนวคิดและงานศึกษาที่เกี่ยวข้อง	4
1.5 กรอบแนวคิดในการศึกษา	35
1.6 ขอบเขตและวิธีการศึกษา	38
1.7 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	39
1.8 เนื้อหาของวิทยานิพนธ์โดยสังเขป	40
บทที่ 2 โลกของชาวมุ: ตัวคนในอดีตและการตั้งถิ่นฐานใหม่ในประเทศไทย	41
2.1 ก่อนจะเป็นชาวมุพลัดถิ่น: ชนพื้นเมืองในลาวกับเรื่องเล่าที่โลดเต้นในดวงตา	42
2.1.1 ชาวมุกับภาพความทรงจำในอดีตที่เคยรุ่งเรืองก่อนปีพ.ศ.2500	42
2.1.2 ชีวิตในลาวก่อนการพลัดถิ่น	46
2.2 ชาวมุกับการอพยพพลัดถิ่นในประเทศไทย	49
2.2.1 ยุคอาณานิคมและภาวะสงครามมูลเหตุแห่งการอพยพพลัดถิ่น	50
2.2.2 มุกับนิยามของความจนและการเดินทางเข้ามาเป็นแรงงานในประเทศไทย	52
2.2.3 มุกับการรับจ้างในลักษณะการไปกลับในบริบทของราชอาณาจักรสมัยใหม่	56
2.3 ห้วยสำน: หมู่บ้านแรกบนเส้นพรมแดนรัฐไทยของมุริมของ	58
2.4 บทสรุป	60

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 “ริมของ”: จากบ้านป่าสู่การปิดล้อมของการพัฒนา	62
3.1 ยุคบ้านป่าบนคอคอยาว: ช่วงแรกของการตั้งถิ่นฐาน และวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม (พ.ศ. 2500-2510)	62
3.1.1 ชีวิตตาอิน: ก่อนจะมาถึงบ้านป่า “ริมของ”	63
3.1.2 เรือนไม้ไผ่และเพิงพัก ที่อาศัยของขมุริมของในยุคดั้งเดิม	65
3.1.3 ระบบการปกครองและความเชื่อของชาวขมุในยุคดั้งเดิม	66
3.1.4 ข้าวไร่ หางของป่าและรับจ้าง ระบบการผลิต และการแลกเปลี่ยนเพื่อการยังชีพ	67
3.1.5 การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครอง	71
3.2 ยุคคนป่าลงคอคอย: ชีวิตเปลี่ยน วิถีแปลกและการเข้ามาของพืชเชิงพาณิชย์ (พ.ศ.2511-ปัจจุบัน)	73
3.2.1 การเปลี่ยนแปลงของนโยบายเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง	73
3.2.2 การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและระบบการผลิต	76
3.3 ริมของในปัจจุบัน	79
3.4 สรุป	84
บทที่ 4 ความเป็นชายขอบและการปั้นแต่งชาวขมุให้กลายเป็นอื่น	86
4.1 กระบวนการพัฒนาของรัฐกับการสร้างความเป็นชายขอบให้กับชาวขมุ	87
4.1.1 เสี่ยงถูกรื้อบนผืนป่า: ชีวิตที่ไร้ความมั่นคงกับแหล่งทรัพยากร ที่เข้าไม่ถึง	88
4.1.2 ชีวิตบนเส้นพรมแดน: พื้นที่ของคนหลากหลายสถานะที่ถูก แยกผ่านบัตรประจำตัว	94
4.2 ความเป็นชายขอบภายใต้ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม ในพื้นที่แห่งใหม่	97
4.2.1 ภาพลักษณ์ที่ถูกสร้างจากสังคมภายนอกและความเป็นชาติพันธุ์ ที่อยากปิดบังของชาวขมุ	97

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.2.2 “ผี” วิถีความเชื่อที่ถูกลืมว่า “งมงาย” และแปลกแยกจากความเป็นไทย	102
4.2.3 ริมของ: ภาพสะท้อนของ “ความค้อยพัฒนา” และ “ซากจน” ที่ต้องช่วยเหลือและพัฒนา	105
4.3 ความเป็นชายขอบภายใต้ความสัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจและความทันสมัย	109
4.3.1 ความเป็นชายขอบในระบบการผลิตเชิงพาณิชย์ของชาวมุ	110
4.3.2 เทคโนโลยีการเกษตร: ความทันสมัยที่บั่นทอนคุณภาพชีวิต	113
4.4 สรุป	117
บทที่ 5 การสร้างพื้นที่ทางสังคมของชาวมุภายใต้บริบทการเป็นชายขอบ	119
5.1 การต่อรองเพื่อเข้าถึงทรัพยากรและการได้ตอบวาทกรรมครอบงำจากรัฐ	120
5.1.1 การนำเสนอตัวตนใหม่ของชาวมุในฐานะชุมชนอนุรักษ์ป่า และสิ่งแวดล้อม	121
5.1.2 การนำเสนอตัวตนใหม่ในฐานะการเป็น “พลเมืองที่ดี” ในรัฐไทย	125
5.2 การปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางสังคมในระดับชีวิตประจำวัน เพื่อจัดวางตัวตนในบ้านใหม่	128
5.2.1 การปรับเปลี่ยนศาสนาเพื่อเทียบเคียงความเป็นไทยและ การเข้าถึงความช่วยเหลือ	129
5.2.2 “การศึกษา” กับการพยายามปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์ใน ระดับกลุ่มของชาวมุ	135
5.3 การต่อรองภายใต้ความสัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจและความทันสมัย	137
5.3.1 เครือข่ายแรงงานมุกับการลดต้นทุนการผลิตในภาคการเกษตร	138
5.3.2 ความสัมพันธ์ภายใต้ระบบอุปถัมภ์เพื่อการเข้าถึงทุน	140
5.4 ปีใหม่มุ: พื้นที่การนำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์	141
5.4.1 ปีใหม่มุ: การนำเสนอตัวตนต่อรัฐและกลุ่มคนภายนอก	142
5.4.2 การสร้างพื้นที่ทางสังคมของชาวมุ	145
5.5 สรุป	147

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 6 สรุปผลการศึกษา	149
6.1 ข้อค้นพบจากการศึกษา	149
6.1.1 ข้อค้นพบในประเด็นเรื่องความเป็นชายขอบของชาวขมุ	149
6.1.2 ข้อค้นพบในประเด็นเรื่องการสร้างพื้นที่ทางสังคมของชาวขมุ	151
6.2 อภิปรายข้อถกเถียงทางทฤษฎี	154
6.3 ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาสังคม	158
บรรณานุกรม	161
ประวัติผู้เขียน	166

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
3.1 ปฏิทินการผลิตในระบบการผลิตของชาวขมุในบริบทสังคมวัฒนธรรมดั้งเดิม	69
3.2 แสดงปฏิทินการผลิตในภาคการเกษตรของชาวขมุบ้านริมของ	78
3.3 แสดงรายได้เฉลี่ยจากการขายผลผลิตทางการเกษตรของชาวขมุหมู่บ้านริมของ	80
3.4 แสดงต้นทุนการผลิตพืชพาณิชย์โดยเฉลี่ยของครัวเรือนชาวขมุบ้านริมของ	81
3.5 แสดงรายจ่ายของครัวเรือนชาวขมุในรอบปี	82
3.6 แสดงหนี้สินเฉลี่ยครัวเรือนชาวขมุบ้านริมของในรอบปี	83

สารบัญภาพ

รูป	หน้า
1.1 แผนภาพกรอบแนวคิดในการศึกษา	37
3.1 แผนที่ตั้งอำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย	74
3.2 แผนที่พอสังเขปหมู่บ้านริมของ อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย	75